

Ο τροχός της μνήμης και η χειροτεχνία της αφήγησης στα διηγήματα του Γιώργου Σιώμου¹

Γαρυφαλλιά Κατσαβουνίδου, αρχιτέκτων, συγγραφέας

Ο Βάλτερ Μπένγιαμιν, ο μεγάλος αυτός κριτικός και στοχαστής, στο κείμενό του «Ο Αφηγητής» διαπιστώνει – και γράφει το κείμενο αυτό μόλις το 1936 – ότι «η τέχνη του διηγείσθαι πλησιάζει στο τέλος της. Όλο και πιο σπάνια συναντάμε ανθρώπους που έχουν την ικανότητα να διηγηθούν κάτι με αξιοπρεπή τρόπο. Όλο και πιο συχνά απλώνεται αμηχανία στην παρέα όταν εκφράζεται η επιθυμία να ακουστεί μια ιστορία. Είναι σαν να μας αφαιρέθηκε μια ικανότητα που φαινόταν αναπαλλοτρίωτη: η πιο βέβαιη από τις ικανότητές μας: η ικανότητα ν' ανταλλάσσουμε εμπειρίες». ² Σήμερα, ογδόντα χρόνια αργότερα, και ζώντας μέσα σε μια διαμεσολαβημένη, μηχανικοποιημένη πραγματικότητα την οποία δεν θα μπορούσε να έχει προφητεύσει ο Μπένγιαμιν, η απώλεια αυτής της ικανότητας θα λέγαμε ότι έχει επιβεβαιωθεί και ενταθεί. Το μοίρασμα της εμπειρίας που κάποτε γινόταν με την αφήγηση μιας ιστορίας, μιας προσωπικής εμπειρίας, γίνεται τώρα με «ενημερώσεις κατάστασης», με σύντομες, βραχύλογες, επιγραμματικές σαν ριπές πολυβόλου «αναρτήσεις», με τις οποίες (νομίζουμε ότι) μεταφέρουμε στους άλλους το τι ζήσαμε, τι κάναμε, τι σκεφτήκαμε, τι νιώσαμε.

Μοιάζει επιπλέον να χάνεται και μία από τις πιο θαυμαστές ανθρώπινες ικανότητες, που είναι η μνήμη, η δυνατότητα αναπαραγωγής μιας αφήγησης. Δεν είναι τυχαίες αυτές οι απώλειες. Από τη μια, η σχέση μας με το παρελθόν είναι πλέον πολύ διαφορετική: πρόκειται μάλλον για μια ρήξη παρά για αίσθηση συνέχειας. Μπορεί να εξακολουθεί να επιβιώνει η νοσταλγική αναφορά στην «παλιά εποχή», όπως, παραδείγματος χάριν, με τη μορφή λευκωμάτων από παλιές φωτογραφίες ή με ηθογραφικές καταγραφές, τούτο όμως είναι κάτι πολύ διαφορετικό από το να αισθανόμαστε τους εαυτούς μας ως ζωντανή συνέχεια των προηγούμενων γενιών. Και από την άλλη, η μεγαλύτερη ίσως ρήξη είναι αυτή που έχει επέλθει στη σχέση των ανθρώπων με τη φύση, που αποτελούσε κάποτε τη βάση της ζωής, και μάς συνέδεε με το χρόνο μέσω της σταθερότητάς της: ο τόπος, τα φυσικά και ζωικά του στοιχεία, μια πηγή, μια χαράδρα, μια συστάδα δέντρων ή μια φωλιά πουλιών ήταν πάντα εκεί, αποτελώντας το σταθερό έδαφος που υποδεχόταν τις τρικυμίες της μικρής, εν συγκρίσει, ανθρώπινης ζωής.

Αν λοιπόν η τέχνη της αφήγησης, η τέχνη του να θυμάται κανείς και να μεταφέρει μια εμπειρία (δική του ή άλλων) στο κοινό, τείνει να εξαφανιστεί, στην περίπτωση του Γιώργου Σιώμου συναντούμε την εξαίρεση: θα έλεγα ότι πρόκειται για έναν κλασικό «αφηγητή», όπως τον ορίζει ο Μπένγιαμιν, του οποίου «η σκέψη βασίζεται σε μια μάλλον πρακτική αντίληψη της ζωής παρά σε μια αφηρημένη φιλοσοφία ή μιαν ανώτερη ηθική». ³ Κι αυτό είναι που κάνει τα διηγήματά του να ξεχωρίζουν.

¹ Παρουσίαση στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Βέροιας, 19 Ιανουαρίου 2015.

² Walter Benjamin, «Ο αφηγητής: Σκέψεις πάνω στο έργο του Νικολάι Λεσκόφ», στο *Δοκίμια Φιλοσοφίας της γλώσσας*, Νήσος, Αθήνα 1999, σσ. 95-96.

³ Ο.π., σ. 126.

Δεν είχα δυστυχώς την τύχη να τον ακούσω ζωντανά, σε μια παρέα, να αφηγείται προφορικά μία από τις πολλές, είμαι σίγουρη, ιστορίες που έχει στον «τροβά» του (και είναι κάτι που θα το ήθελα), φαντάζομαι όμως ότι προϊόν μιας τέχνης και μιας συνήθειας προφορικής αφήγησης είναι και η ενασχόλησή του με το γράψιμο, την καταγραφή δηλαδή. «Το παράπονο του Εμμανουήλ Παπά» είναι η δεύτερη συλλογή διηγημάτων του, μετά τον «Κορυδαλλό», που εκδόθηκε από τις Εκδόσεις Αλεξάνδρεια το 2012. Στην πρώτη του συλλογή συγκέντρωσε ιστορίες από την παιδική και εφηβική του ηλικία. Στα διηγήματα του «Κορυδαλλού» ο Σιώμος χρησιμοποιεί στους διαλόγους την γρεβενιώτικη «ντοπιολαλιά», γεγονός που δίνει ιδιαίτερη ζωντάνια στις αφηγήσεις. Με τις μικρές αυτές ιστορίες, ανασυστήνει έναν ολόκληρο κόσμο που έχει πλέον χαθεί, και στον οποίο ξαναγυρνά με τη μνήμη σαν να επιστρέφει σ' έναν τόπο: πράγματι «το παρελθόν είναι μια άλλη χώρα».⁴ Ωστόσο οι αφηγήσεις αυτές κάθε άλλο παρά ρομαντισμό αναδύουν: είναι βασισμένες σ' έναν στέρεο πραγματισμό, όπου ο συγγραφέας μοιάζει να μην ωραιοποιεί τίποτα, να μην κάνει χάρη σε κανέναν, ούτε στον ίδιο του τον εαυτό. Η ελικρίνεια των αφηγήσεων αναδύει κάτι που είναι στον αντίποδα του ρομαντισμού: για ένα παιδί που μεγάλωσε πριν από τον εκσυγχρονισμό της χώρας μας, η ζωή στην ύπαιθρο, που περιγράφουν, σαν μικρές σκηνές ενός μεγάλου ψηφιδωτού, ήταν πλήρης όχι γιατί ήταν τέλεια, αλλά γιατί τα πάντα συνταιριάζονταν, δηλαδή όλες οι αντιφάσεις της: δίκαιο και άδικο μαζί, η σκληρή χειρωνακτική δουλειά και οι πιο κεφάτες γιορτές και χοροί, οι μεγαλύτερες χαρές αλλά και ο χειρότερος πόνος.

Τα δύο βιβλία, οι δυο συλλογές, είναι κατ' ουσίαν συμπληρωματικά: μαζί συνιστούν ένα σπονδυλωτό μυθιστόρημα που μας αφηγείται μια – σχεδόν – ολοκληρωμένη βιογραφία του ήρωα: από τις φασκιές και την ονοματοδοσία του σε παρ' ολίγον «Αγαμέμνονα» (έτσι ανοίγει το πρώτο του βιβλίο, με την μέρα της βάπτισής του) μέχρι τη ζωή του μετά τη σύνταξη, όπου περνά τον ελεύθερο του χρόνο απολαμβάνοντας τον καφέ του στις καφετέριες της Ελιάς, εδώ στη μικρή μας πόλη, που έγινε η θετή του πατρίδα.

Το ρήμα «απολαμβάνω» δεν είναι τυχαίο: αν κάτι διακρίνει και διατρέχει τις μικρές ιστορίες της συλλογής είναι η αίσθηση ευδαιμονίας που υπεισέρχεται ακόμη και στις πιο πικρές και μελαγχολικές από αυτές. Ναι, μας λέει ο συγγραφέας, υπάρχει παρηγοριά ακόμη και στο πιο μεγάλο κακό. Στο αφήγημα «Σταύρος», μας κρατά σε αγωνία καθώς, μεταξύ τραγικού και κωμικού, αναμένουμε μαζί του τη σωρό του ομώνυμου ήρωα. Όταν επιτέλους φτάνει, οι συζητήσεις μεταξύ των παρευρισκομένων παρεκτρέπονται, ή μάλλον, διαφεύγουν από την ουσία (ποιος φταίει για το ατύχημα, ποιος ήταν καλύτερος οδηγός – ο Σταύρος ή ο συνεπιβάτης του –, αν θα μπορέσει να επισκευαστεί το όχημα στο οποίο επέβαιναν) και το χάραμα τούς βρίσκει «άγρυπνους κι αδάκρυτους, με μια τορπίλη μέσα στην ψυχή τους βαριά». Η τραγικότητα – η απώλεια ενός ανθρώπου νέου, η χηρεία, η ορφάνια – μένει ανείπωτη μέχρι την νεκρώσιμη ακολουθία, όπου ο παρηγορητικός λόγος του εκφωνητή του επικήδειου, ενός θεολόγου, πέφτει σαν βάλαμο προσφέροντας την πολυπόθητη κάθαρση: μιλώντας για το άρρητο, αυτό που όλη μέρα κι όλη νύχτα απέφευγαν οι συγγενείς κι οι φίλοι, ο θεολόγος διοχετεύει την καταπιεσμένη θλίψη

⁴ Πρόκειται για τη φράση με την οποία αρχίζει ο L. P. Hartley τη νουβέλα *The Go-Between* (1953): "The past is a foreign country: they do things differently there".

στις λέξεις «όλοι θέλουμε να σου πούμε πόσο σε αγαπούμε, αλλά δεν μπορούμε, Σταύρο». Μία φράση συγκίνησης όπως αυτή, τόσο απλή και τόσο «κοινή», που εκφράζεται σ' ένα αφήγημα έως εκείνη τη στιγμή στερημένο από οποιαδήποτε προσπάθεια επίκλησης συναισθήματος, είναι από τα εργαλεία που ο Γιώργος Σιώμος χρησιμοποιεί για να ξαφνιάσει τον αναγνώστη – και το πετυχαίνει, κάνοντάς τον να θυμηθεί ξαφνικά πως έχει ζήσει και ο ίδιος αντίστοιχη εμπειρία. Και κλείνει ο συγγραφέας:

Σαν καμτσικιές έπεφταν τα λόγια του πάνω στις ψυχές μας, άνοιγαν αυλάκια να κυλήσει η μαζεμένη πίκρα μας, Ξεσπάσαμε σε θρήνο όλοι μαζί, με κλάματα βουβά, κλάματα γοερά, ευεργετικά, λυτρωτικά. Σαν επιδέξιος χειρουργός, ο θεολόγος έμπηξε το νυστέρι του βαθιά μες στο σπυρί του πόνου κι έδειξε τον δρόμο στο περίσσιο δηλητήριο να σπάσει και να φύγει. Έμεινε μονάχα αυτό που έπρεπε, αυτό που αντέχεται. Ξαλαφρωμένοι, τον συνοδέψαμε ως το μέρος που κοιμίζουν τους νεκρούς τους οι Αμοργιανοί: ψηλά, στην πλαγιά με τα πουρνάρια, τα ρείκια και τα σπάρτα. Από δω θα αγναντεύει τους ελαιώνες, το ποτάμι, τα κυπαρίσσια της αγαπημένης του. [41]

Το στοιχείο της απόλαυσης είναι βέβαια πολύ περισσότερο «δικαιολογημένο» στην κατηγορία εκείνη των διηγημάτων του που πραγματεύονται τον ερωτικό πόθο: στην «Τζεμιλέ», στα «Μαύρα μακριά μαλλιά», αντιπαραθέτει τη στρατιωτική, μονότονη ζωή (τον εγκλεισμό στο στρατόπεδο, την πέρα από τα όρια της λογικής βασανιστική ισοπέδωση της προσωπικότητας) με τον έρωτα, που είναι μαζί πόθος για τρυφερότητα και σεξουαλική επιθυμία. Αντιλαμβανόμαστε, όμως, ως αναγνώστες, ότι για τον νεαρό ήρωα που βιώνει την «τρέλα του στρατού» – τα σαδιστικά καψόνια, την παράλογη βία – ο έρωτας λειτουργεί ως αντίβαρο: είναι ακριβώς αυτός που εξανθρωπίζει και επαναφέρει, έστω και για πολύ λίγο, έστω και ως διάλειμμα μόνο, έστω και «ως προς τα ελάχιστα» (με τα λόγια του αφηγητή) τον στρατιώτη στην ζωή, στην ευδαίμονα ζωή της νιότης και της απόλαυσης, που τόσο στερείται.

Από τις αρετές των ολιγοσέλιδων, μικρών διηγημάτων της συλλογής είναι ότι πετυχαίνουν αυτό που ο Μπένγιαμιν ορίζει ως «χειροτεχνική μορφή επικοινωνίας»⁵: ο αφηγητής παίρνει αυτό που διηγείται από την εμπειρία είτε τη δική του είτε των άλλων που του την αφηγήθηκαν και ύστερα την κάνει και πάλι εμπειρία εκείνων που ακούνε την ιστορία του. Ο Σιώμος καταφέρνει να γράφει χωρίς να προσπαθεί να εκφράσει απόλυτες αξίες και ιδεολογίες. «Φτιάχνει» χειροτεχνικά έναν δικό του κόσμο και μας βάζει μέσα, να νιώσουμε διά της εμπειρίας που κοινωνεί μαζί μας, τα δικά του βιώματα ως δικά μας, μέσω περισσότερο της συγκίνησης παρά της διάνοιας. Όπως συχνά συμβαίνει στην παραδοσιακή αφήγηση, στα διηγήματά του έχει έναν προσανατολισμό προς τα πρακτικά ενδιαφέροντα. Σ' ένα από τα αγαπημένα, δικά μου, αφηγήματα της συλλογής, που έχει τον τίτλο «Οι ξεχασμένοι», οι διάφορες πρακτικές λεπτομέρειες αυτών που συμβαίνουν – από το πώς γίνεται η μέτρηση για μια νέα γραμμή παροχής αναμεταδότη της ΕΡΤ στις ερημιές του Βοΐου μέχρι το πώς μπορεί να

⁵ Benjamin, ό.π., σ. 106.

χωρέσει ένα φέρετρο στο πορτ-μπαγκάζ («δένουμε με μια τριχιά το τμήμα του προεξέχει») συνιστούν ακριβώς τις λεπτομέρειες εκείνες που κάνουν τη διήγηση άμεση (θα την ονομάζαμε κινηματογραφική, αλλά δεν πρόκειται για αυτό, είναι περισσότερο *ανασύσταση* των γεγονότων ως συνέβησαν), ικανή να μας παρασύρει εντός της, ώστε ζώντας, θα λέγαμε, μέσω της αφήγησης, τις ίδιες εμπειρίες να νιώσουμε τα συναισθήματα που αποτέλεσαν και τον λόγο να γράψει ο αφηγητής το διήγημα. Στους «Ξεχασμένους», λοιπόν, ο Σιώμος ξαναζωντανεύει την κηδεία μιας γιαγιάς, στην οποία, θέλοντας και μη, καλείται η μικρή ομάδα τεχνιτών της ΔΕΗ να συμμετάσχει και να έχει ενεργό ρόλο. Ο συγγραφέας δεν κάνει σχοινοτενείς περιγραφές του «ξεχασμένου» από το χρόνο ορεινού οικισμού· επιγραμματικά, λακωνικά, με τις ελάχιστες κατά το δυνατόν λέξεις μάς μεταφέρει το κλίμα:

Φτάνουμε στο χωριό. Σταματάμε στην πλατεία, κατεβαίνουμε από το ταξί και κοιτάμε γύρω. Ψυχή. Αίφνης μια κηδεία φάνηκε να έρχεται από μακριά. Κινείται αργά. Μέχρι να πλησιάσει για να ρωτήσουμε πού είναι ο αναμεταδότης, βλέπουμε απέναντι, σε μικρή απόσταση, την εκκλησία με τον χάλκινο τρούλο της, που μαρτυράει την παλιά αίγλη του χωριού, το πέτρινο κτήριο που κάποτε ήταν σχολείο, το μνημείο των πεσόντων στον Πόλεμο του '40, την πέτρινη βρύση που γέμισε βρύα ο κρουνός της, τη χορταριασμένη πλατεία, τα παγκάκια με τα ξεχαρβαλωμένα σανίδια. Μονάχα ο πλάτανος δεν χαμπαρίζει από απουσίες. [113-114]

Και σ' αυτήν, όπως και σε άλλες αφηγήσεις, στην εξέλιξη του γεγονότος, ο αφηγητής κάνει μνημονικούς συνειρμούς, ξαναφέροντας στη μνήμη περιστατικά από το δικό του παρελθόν· φέρνει στον νου του τη δική του μητέρα, του τη θυμίζει το μαύρο μαντήλι που έχει δεμένο γύρω από το κεφάλι της η νεκρή. Στη συνέχεια, ζωντανεύει με τη φαντασία του την ίδια τη νεκρή και μας αφηγείται την υποθετική της βιογραφία· η αφήγηση αυτή κάθε άλλο παρά αυθαίρετη είναι: «γνωρίζω αυτές τις μάνες με τα μαύρα μαντήλια στο κεφάλι και τα μαύρα ρούχα που φοράνε ολόκληρη ζωή», μας λέει... Πρόκειται για μια υπόρρητη δήλωση: ότι τελικά οι άνθρωποι μοιάζουν περισσότερο μεταξύ τους από όσο θέλουμε να νομίζουμε, ότι η ανθρώπινη ζωή κινείται μέσα σε πλαίσια λίγο-πολύ κοινά, ότι αλληλοεξαρτάται η ζωή τους από εκείνες των άλλων. Οι άνθρωποι, στα διηγήματα του Σιώμου, μπορεί να είναι μοναχικοί, αλλά δεν είναι «μονομάχοι»: μοιράζονται περισσότερα απ' όσα τους χωρίζουν.

Όπως ανέφερα στην αρχή, ένα θέμα που επανέρχεται συχνά στις αφηγήσεις του Σιώμου είναι και η ρήξη που έχει επέλθει στη σχέση των ανθρώπων με το ιστορικό παρελθόν. Ένα από τα διηγήματα που δείχνουν τη δύσκολη μετάβαση των ανθρώπων της προηγούμενης γενιάς στη σύγχρονη εποχή, είναι ο «Φωτογράφος». Εδώ το παρελθόν με το παρόν – πάλι μέσω των μνημονικών συσχετισμών που τόσο έντεχνα χειρίζεται ο συγγραφέας – μπλέκονται μεταξύ τους, μέσα από τις εικόνες από την ζωή των ανθρώπων της υπαίθρου που έχει αποτυπώσει ο φωτογραφικός φακός του ήρωα της ιστορίας. Δεν είναι όμως απλές, στατικές εικόνες, για όποιον, όπως ο αφηγητής, έχει ζήσει αυτές τις στιγμές: το πώς στήνονταν για φωτογραφία, φορώντας τα καλύτερά τους ρούχα, όλη η οικογένεια, κάτω από τις αυστηρές οδηγίες του φωτογράφου, πώς γιόρταζαν τα Ρουγκατσάρια, πώς χόρευαν τα πασχαλιάτικα λυπητερά τραγούδια έξω από την εκκλησία οι μεγαλύτερες σε ηλικία

γυναίκες. Μεταξύ μύθου και πραγματικότητας, αυτές είναι εμπειρίες που μόνο όποιος τις έζησε μπορεί να τις νιώθει ως αληθινές, και όπως καμία φωτογραφία δεν θα μπορέσει ποτέ να αποτυπώσει. Ο αφηγητής περιγράφει το θάνατο του ήρωα ως μια επανένωση, ένα σμίξιμο με την παρέα που περιμένει από την άλλη πλευρά του ποταμού, τους ανθρώπους που αποτελούσαν κάποτε αυτόν τον κόσμο που έχει χαθεί.

Μαζί με τον έρωτα, τη νεότητα, τη μνήμη, τη ρήξη παλιού-νέου, ο θάνατος ανήκει κι αυτός στη θεματική του συγγραφέα: εκτός από τον «Σταύρο», τον «Φωτογράφο», και τα διηγήματα «Μάκης», «Αλτσχάμερ» και «Ποιος νά'ναι τέτοια ώρα», πραγματεύονται την αρρώστια και το θάνατο των πρωταγωνιστών τους. Αυτό που αναδύεται από τις ιστορίες είναι το γλυκόπικρο αίσθημα του απολογισμού της ζωής – τι απομένει τελικά μετά από το πολύχρονο πέρασμα ενός ανθρώπου από τη ζωή – αλλά και το μεγάλο ζήτημα της προετοιμασίας, που όσο κι αν φαίνεται εφικτό (να συμβιβαστείς, δηλαδή, με την ιδέα ότι «σε λίγο θα τελειώσει το λάδι στο καντηλάκι»...) είναι τελικά το πιο άπιαστο. Στο διήγημα με τον τίτλο «Μάκης», ο πρωταγωνιστής, όσο κι αν έχει βασανιστεί για πολλά χρόνια από την αρρώστια, τις εγχειρήσεις, τον πόνο, τα νοσοκομεία, δεν παραιτείται ούτε από τη ζωή ούτε από την ελπίδα και την απόλαυση της ομορφιάς. Στον «τοίχο της μνήμης του» κρατάει ό,τι όμορφο έχει ζήσει ή έχει φανταστεί: το πέρασμα διά πυρός και σιδήρου τον έχει κάνει τόσο ανθεκτικό που τίποτα δεν τον πτοεί. Κρατάμε, ως αναγνώστες, τους στίχους που γράφει για την, κατά πολύ νεότερή του, γυναίκα που ερωτεύεται. Όταν – από λάθος – νομίζει ότι του χαμογέλασε προσπερνώντας τον, πλέκει τους στίχους:

*Το χαμόγελο που μου 'στειλες, θεά
το έχω καδράρει στη φαντασία μου
και το κρέμασα στον τοίχο της μνήμης.[177]*

Ο αφηγητής Γιώργος Σιώμος περιβάλλει τους ήρωές του με πολλή αγάπη. Τους έχει διαλέξει όχι για τις εξαιρετικές τους ικανότητες αλλά ως παραδείγματα μιας εν τέλει μη εξαιρετικής ζωής, που είναι, στο κάτω-κάτω, οι ζωές όλων μας. Συμβαίνει στον καθένα μας, ανάμεσα σε όσα βλέπουμε και ακούμε κάθε μέρα της ζωής μας, κάτι μεμονωμένο να μας εντυπωσιάσει ιδιαίτερα. Μια σκηνή, ένας άνθρωπος, μια φράση – που θα μπορούσε να περάσει, όπως τόσα άλλα, απαρατήρητο – μοιάζει να ξεχωρίζει, να μένει στη σκέψη μας για ώρα, ίσως και για μέρες, να επανέρχεται και να μας απασχολεί, να μας «στοιχειώνει». Στους περισσότερους από εμάς, και στις περισσότερες περιπτώσεις, αυτή η εμμονή εξασθενεί, ωστόσο, και καταχωνιάζεται στο υποσυνείδητο. Αλλά, υπάρχουν ευτυχώς οι συγγραφείς, όπως ο Γιώργος Σιώμος, που έχουν το προνόμιο αυτές τις καθημερινές εμπειρίες από «στοιχεία» να τις μεταλλάσσουν σε «στοιχεία» μιας πλοκής, να τις συναρμολογούν με άλλα, ρεαλιστικά ή φανταστικά, ή ακόμη και ονειρικά, για να «πλέξουν» μια ιστορία.

Το «Σκεπάρνι», το πιο μικρό αφήγημα της συλλογής, ξεκινά με τον αργό, απλό και ανεπιτήδευτο βηματισμό τον οποίο συνηθίζει ο Σιώμος: μια περιδιάβαση στις λεπτομέρειες της καθημερινής ζωής του αφηγητή μάς οδηγεί σιγά-σιγά στο σκοτεινό δάσος του υποσυνείδητου, όπου μας αποκαλύπτει ότι παράλληλα με την καθημερινότητα ο ήρωας ζει μια άλλη ζωή, στοιχειώνεται από θύμησες της

παιδικής ηλικίας, και τις αναζητά στην τρέχουσα πραγματικότητα. Στα ανθισμένα δέντρα και τα πουλιά που κατοικούν σ' αυτά θέλει να ξανασυναντήσει τον παρελθόντα εαυτό του, να ξαναγίνει ένα παιδί που άλλο μέλημα δεν έχει παρά να δει έναν κότσυφα που κελαηδά. Κι όταν ένας ξένος, ένας περαστικός διαβάτης, αποκαθλώνει τη φαντασίωσή του (με την αφοπλιστική φράση «Ε, και τι θα γίνει άμα τον δεις»), ο ξένος αυτός λόγος, «σαν σκεπάρνι», ξεκολλά από τη λάσπη τον τροχό και «ξεκαρφώνει μια λέξη» που έψαχνε. Είναι με τέτοιους λιτούς αφηγηματικούς τρόπους, με λιτότητα και με τη λιγότερη δυνατή ανάλυση, που ο συγγραφέας καταφέρνει να μας μεταδώσει την αίσθηση της σημασίας που έχει η γραφή, για τον αφηγητή που αναζητά στις λέξεις αυτό που δεν εκπληρώνεται με άλλο τρόπο ως βιωματική εμπειρία. _